Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Ryhmäpäällikkö Kirsten Jørgensen

28.9.2023 SYKE/2023/1737

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Viite: Ympäristövaliokunta tiistai 3.10.2023 klo 10.00 / U 33/2023 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia: **U 33/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta ja pilaamisrikoksista määrättävistä seuraamuksista, myös rikosoikeudellisista seuraamuksista, annetun direktiivin 2005/35/EY muuttamisesta**

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää lausuntopyynnöstänne ja toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Euroopan komissio antoi 1.6.2023 ehdotuksen alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta ja pilaamisrikoksista määrättävistä seuraamuksista, myös rikosoikeudellisista seuraamuksista, annetun direktiivin 2005/35/EY muuttamisesta (COM (2023) 273 final). Muutettavasta direktiivistä on käytetty Suomessa, muun muassa merenkulun ympäristönsuojelulaissa, lyhennettä alusjäterikosdirektiivi.

Ehdotus on osa komission niin sanottua meriliikennepakettia, jossa ehdotetaan viiden säädöksen tarkistamista meriturvallisuutta ja aluksista aiheutuvien päästöjen ehkäisemistä koskevien EU:n sääntöjen nykyaikaistamiseksi ja sen varmistamiseksi, että EU:lla on tarvittavat välineet, joilla voidaan edistää puhdasta ja modernia merenkulkua. Meriliikennepaketin tavoitteena on varmistaa, että EU:n merenkulkuala toimii tarkoituksenmukaisesti ja pääsee sille asetettuihin tavoitteisiin. Yhdessä nämä ehdotukset muodostavat perustan, joka tähtää meriliikenteen ja -kuljetusten tehokkuuteen, kestävyyteen ja turvallisuuteen EU:n vesillä ja sen ulkopuolella kansalaisten, rannikkoyhteisöjen, meriympäristön ja terveiden valtamerten hyväksi.

Merenkulun ympäristönsuojelulakiin sisältyy Sykelle kaksi tehtävää. Sen 11 luvun 9 §:ssä säädetään virka-avusta *”Ilmatieteen laitoksen, Suomen ympäristökeskuksen, puolustusvoimien ja aluehallintoviraston on annettava valvontaviranomaiselle tämän lain mukaisen tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen se on toimivaltainen.”* Lain 3 luvun *8:ssä säädetään* virka-avusta öljypäästömaksua koskevassa asiassa. Sen mukaan *”Viranomaisen on annettava rajavartiolaitokselle öljypäästömaksua koskevan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen se on toimivaltainen.”*

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Merensuojelulakin säätää Sykelle seuraavat tehtävät:

- *Suomen talousvyöhykkeen ulkopuolelle ei suomalaisesta aluksesta, avomeriyksiköstä tai Suomessa lastatusta aluksesta saa sijoittaa ruoppausmassaa mereen ilman Suomen ympäristökeskuksen lupaa, ellei 4 momentista muuta johdu.*
- *Suomen kansalainen tai suomalainen yhteisö ei saa ilman Suomen ympäristökeskuksen lupaa tehdä rakennelmia aavalle merelle Suomen talousvyöhykkeen ulkopuolelle. Lupaa ei saa antaa 1 §:n vastaiseen toimintaan.*
- *Suomen talousvyöhykkeen ulkopuolella tapahtuvaa öljyn ja kaasun etsintäporausta, hyväksikäyttöä ja muuta niihin liittyvää toimintaa taikka muuta merenpohjan hyväksikäyttöä varten tulee suomalaisen aluksen tai avomeriyksikön toiminnalle momentin estämättä hankkia Suomen ympäristökeskuksen lupa.*

Esitettyjen muutosten on tarkoitus vahvistaa meriympäristön suojelua. U-kirjeluonnoksen mukaan MARPOL-yleissopimuksen mukaisten päästökieltojen ja -rajoitusten nykyistä tehokkaammalla täytäntöönpanolla unionin jäsenvaltioissa ja etenkin pelotevaikutuksella, jonka tehokas seuraamusjärjestelmä saisi aikaan, pyritään vähentämään päästöjä aluksilta veteen EU:n alueella. Pakokaasujen puhdistusjärjestelmien eli nk. rikkipesureiden ainejäämien päästökielto veteen vähentää merten happamoitumista, rehevöitymistä ja pilaantumista haitta-aineilla. On kuitenkin syytä huomata, että komission ehdottama päästökielto koskisi vain rikkipesureiden pesuvesistä erotettuja aineita ja liejuja sekä pesuvesiä, jotka eivät täytä IMO:n suosituksen kriteerejä. Niin kutsuttujen avoimen kierron pesuvesien päästäminen olisi siten jatkossakin sallittua, jos ne täyttävät Kansainvälisen merenkulkujärjestön (IMO) ohjeistuksen mukaiset päästökriteerit. Tämä tulee olemaan jatkossakin ongelmakohta, koska tällä hetkellä suurin osa aluksilla käytössä olevista rikkipesureista perustuu avoimen kierron tekniikkaan. Pesuvesien ja ainejäämien vaikutukset ilmenevät kolmessa eri kategoriassa: happamoituminen, rehevöityminen, ja pilaantuminen haitta-aineilla. Itämeressä vaikutukset voivat kohdistua kaikkiin näihin. Murtoveden puskurikapasiteetti on jo luontaisesti alhaisempi kuin normaalisuolaisen meriveden (33-35 promillea), joten happamilla pesuvesillä on siihen suurempi vaikutus. Ilmiö korostuu suurimmassa osassa Itämerta ja sen jokisuistoissa, joissa suolapitoisuudet vaihtelevat lähes nollasta noin 8 promilleen. Pesuvedet ja ainejäämät sisältävät rehevöittäviä aineita, erityisesti typpeä, jonka määrän lisääntymistä Itämeressä olisi rehevöitymisen hillitsemiseksi vältettävä. Pesuvesien sisältämät raskasmetallit ja polttoprosesseista syntyvät polysykliset aromaattiset hiilivedyt (PAH-yhdisteet) voivat olla eliöstölle haitallisia. On tärkeää huomioida myös mainittujen tekijöiden mahdolliset yhteisvaikutukset, joita ei voida vielä luotettavasti arvioida. Lisäksi esim. ilmastomuutoksen vaikutus karbonaattipuskurisysteemiin toimii samansuuntaisesti pesuvesien aiheuttama happamoitumiseen kanssa. Edellä esitetyistä huomioista huolimatta Syke katsoo, että esitetty lakimuutos olisi kuitenkin parannus nykytilanteeseen.

U-kirjeluonnoksen mukaan ehdotetut viranomaistehtävät koskevat seuraamusten määräämistä sekä aluspäästöjä koskevien tietojen raportointia ja tarkastuksia. Ehdotettu seuraamusmaksujen määrääminen olisi uusi viranomaistehtävä, joka tulisi osoittaa jollekin kansalliselle viranomaiselle ja varata tälle tehtävän edellyttämät resurssit. Käytännössä lienee perustelluinta osoittaa tehtävä jollekin viranomaiselle, jolle kuuluu jo alusten tarkastuksiin tai aluspäästöjen selvittämiseen liittyviä tehtäviä. Alusten tarkastuksista vastaa liikenne- ja viestintävirasto; aluspäästöjen selvittämiseen liittyviä tehtäviä hoitavat tällä hetkellä liikenne- ja viestintävirasto ja rajavartiolaitos. U-kirjeluonnoksen mukaan raportointia koskevat muutokset lisäisivät liikenne- ja viestintäviraston ja rajavartiolaitoksen

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

tehtäviä vähäisesti.

U-kirjeluonnoksen mukaiset tehtävät eivät kohdistuisi Sykeen eikä sillä ole huomauttamista kirjeen sisältöön.

Lausunnon valmisteluun on ryhmäpäällikkö Kirsten Jørgensenin lisäksi osallistunut myös ryhmäpäällikkö Kari Lehtonen ja viranomaispäällikkö Jorma Jantunen.

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**